

نخستین اشاره در تاریخ اساطیر ایران به وجود پرچم، به قیام کاوه آهنگر علیه ظلم و ستم اَژدی‌دهاک (ضحاک) بر می‌گردد. در آن هنگام کاوه برای آنکه مردم را علیه ضحاک بشوراند، پیش‌بند چرمی خود را بر سر چوبی کرد و آن را بالا گرفت تا مردم گرد او جمع شدند. سپس کاخ فرمانروای خونخوار را درهم کوبید و فریدون را بر تخت شاهی نشانید.

تاریخ پرچم ملی ایران از کاوه تا .

برگرفته از روزنامه اعتماد پنجشنبه ۲۱ اسفند 1382

تاریخچه پرچم ملی ایران

فریدون نیز پس از آنکه فرمان داد تا پاره چرم پیش‌بند کاوه را با دیباهای زرد و سرخ و بنفش آراستند و دسر و گوهر به آن افزودند، آن را درفش شاهی خواند و بدین‌سان درفش کاویان پدید آمد. نخستین رنگ‌های پرچم ایران زرد و سرخ و بنفش بود، بدون آنکه نشانه‌ی ویژه بر روی آن وجود داشته باشد. درفش کاویان صرفاً افسانه نبوده و به استناد تاریخ تا پیش از حمله اعراب به ایران، بویژه در زمان ساسانیان و هخامنشیان پرچم ملی و نظامی ایران را درفش کاویان می‌گفتند، هرچند این درفش کاویانی اساطیری نبوده است.

جریر طبری، در کتاب تاریخ خود به نام الامم والملوک می‌نویسد: درفش کاویان از پوست پلنگ درست شده، به درازای دوازده ارش که اگر هر ارش را که فاصله بین نوک انگشتان دست تا بندگاه ارنج است 60 سانتی‌متر فرض کنیم، تقریباً پنج متر عرض و هفت متر طول می‌شود. در اکثر کتب تاریخی آورده شده که درفش کاویان زمان ساسانیان از پوست شیر یا پلنگ ساخته شده بود، بدون آنکه نقش جانوری بر روی آن باشد. هر پادشاهی که به قدرت می‌رسید، تعدادی جواهر به آن می‌افزود. به هنگام حمله اعراب به ایران در جنگی که در اطراف شهر نهاوند در گرفت درفش کاویان به دست آنان افتاد و چون آن را همراه با فرش مشهور بهارستان نزد عمر خلیفه مسلمانان بردند، وی از بسیاری گوهرها، دسرها و جواهراتی که به درفش آویخته بود، دچار شگفتی شد، بطوری که دستور داد تا آن جواهر را برداشته و آن پوست را بسوزانند.

با اشغال ایران به دست اعراب مسلمان، ایرانیان تا دو بیست سال هیچ درفشی یا پرچمی نداشتند و تنها دو تن از قهرمانان ملی ایران زمین، یعنی بابک خرمین و ابومسلم خراسانی دارای پرچم بودند. ابومسلم پرچمی یکسره سیاه رنگ داشت و بابک سرخ‌رنگ، به همین روی بود که طرفداران این دو را سیاه‌جامگان و سرخ‌جامگان می‌خواندند. از آنجایی که بزرگان اسلام تصویرپردازی و نگارگری را حرام می‌دانستند تا سالهای مدید هیچ نقش و نگاری از جانداران بر روی درفش‌ها تصویر نمی‌شد.

در سال 355 خورشیدی (976 میلادی) که غزنویان، با شکست دادن سامانیان، زمام امور را در دست گرفتند، سلطان محمود غزنوی برای نخستین بار دستور داد نقش یک ماه را بر روی پرچم که رنگ زمینه آن یکسره سیاه بود، زردوزی کنند. سپس در سال 410 خورشیدی (1031 میلادی) سلطان مسعود غزنوی به انگیزه دل‌بستگی به شکار شیر دستور داد نقش و نگار یک شیر جایگزین ماه شود و از آن پس هیچ‌گاه تصویر شیر از روی پرچم ملی ایران برداشته نشد تا انقلاب ایران در سال 1357 (1979).

افزوده شدن نقش خورشید بر پشت شیر:

در زمان خوارزمشاهیان یا سلجوقیان سکه‌هایی زده شد که بر روی آن نقش خورشید بر پشت آمده بود، رسمی که بسرعت در مورد پرچم‌ها نیز رعایت گردید. در مورد علت استفاده از خورشید دو دیدگاه وجود دارد. یکی اینکه چون شیر گذشته از نماد دلاوری و قدرت، نشانه ماه مرداد (اسد) هم بوده و خورشید در ماه مرداد در اوج بلندی و گرمای خود است، به این ترتیب همبستگی میان خانه شیر (برج اسد) میان تابستان نشان داده می‌شود. نظریه دیگری تاثیر آیین مهرپرستی و یترائیسیم در ایران دلالت دارد و حکایت از آن دارد که به دلیل تقدس خورشید در آیین، ایرانیان کهن ترجیح دادند خورشید بر روی سکه‌ها و پرچم بر پشت شیر قرار گیرد. در زمان صفویان که حدود 230 سال بر ایران حاکم بودند، تنها شاه اسماعیل اول و شاه طهماسب اول بر روی پرچم خود نقش شیر و خورشید نداشتند.

پرچم ایران در زمان نادرشاه افشار:

نادر که مردی خودساخته بود، توانست با کوششی عظیم ایران را از حکومت ملوک الطوائفی رها ساخته، بار دیگر یکپارچه و متحد کند.

سپاه او از سوی جنوب تا دهلی، از شمال تا خوارزم و سمرقند و بخارا، و از غرب تا موصل و کرکوک بغداد و از سوی شرق تا مرز چین پیشروی کرد. در همین دوره بود که تغییراتی درخور در پرچم ملی و نظامی ایران به وجود آمد. درفش شاهي یا بیرق سلطنتي در دوران نادرشاه از ابریشم سرخ و زرد ساخته می‌شد و بر روی آن تصویر شیر و خورشید هم وجود داشت اما درفش ملی ایرانیان در این زمان سه رنگ سبز و سفید و سرخ با شیری در حالت نیمرخ و در حال راه رفتن داشته که خورشیدی نیمه برآمده بر پشت آن بود و درون دایره خورشید نوشته بود «الملک الله». سپاهیان نادر در تصویری که از جنگ وی با محمد گورکانی، پادشاه هند، کشیده شده، بیرقی سه‌گوش با رنگ سفید در دست دارند که در گوشه بالایی آن نواری سبزرنگ و در قسمت پایینی آن نواری سرخ‌رنگ دوخته شده است. شیری با دم برافراشته به صورت نیمرخ در حال راه رفتن است و در درون دایره خورشید آن باز هم «الملک‌الله» آمده است. بر این اساس می‌توان گفت پرچم سه رنگ عهد نادر مادر پرچم سه رنگ فعلی ایران است. زیرا در این زمان بود که برای نخستین بار این سه رنگ بر روی پرچم‌های نظامی و ملی آمد، هرچند هنوز پرچم‌ها سه‌گوش بودند.

دوره قاجارها، پرچم چهارگوشه:

در دوران آغامحمدخان قاجار، سرسلسله قاجاریان، چند تغییر اساسی در شکل و رنگ پرچم داده شد، یکی اینکه شکل آن برای نخستین بار از سه گوش به چهارگوشه تغییر یافت و دوم اینکه آغامحمدخان به دلیل دشمنی که با نادر داشت، سه رنگ سبز و سفید و سرخ پرچم نادری را برداشت و تنها رنگ سرخ را روی پرچم گذارد. دایره سفیدرنگ بزرگی در میان این پرچم بود که در آن تصویر شیر و خورشید به رسم معمول وجود داشت. با این تفاوت باز که برای نخستین بار شمشیری در دست شیر قرار داده شده بود. در عهد فتحعلی‌شاه قاجار، ایران دارای پرچمی دوگانه شد. یکی پرچمی یکسره سرخ با شیری نشسته و خورشید بر پشت که پرتوها سراسر آن را پوشانده بود. نکته شگفتی‌آور اینکه شیر پرچم زمان صلح شمشیر به دست داشت در حالتی که در پرچم عهد جنگ چنین نبود. در زمان فتحعلی‌شاه که استفاده از پرچم سفیدرنگ برای مقاصد دیپلماتیک و سیاسی مرسوم شد، در تصویری که يك نقاش روس از ورود سفیر ایران «ابوالحسن‌خان شیرازی» به دربار تزار روس کشید، پرچمی سفیدرنگ منقوش به شیر و خورشید و شمشیر، پیشاپیش سفیر در حرکت است. سالها بعد، امیرکبیر از این ویژگی پرچم‌های سه‌گانه دوره فتحعلی‌شاه استفاده کرد و طرح پرچم امروزی را ریخت. برای نخستین بار در زمان محمدشاه قاجار (جانشین فتحعلی‌شاه) تاجی بر بالای خورشید قرار داده شد. در این دوره هم دو درفش یا پرچم به کار می‌رفته که بر روی یکی شمشیر دو دم حضرت علی و بر دیگری شیروخورشید قرار داشت که پرچم اولی درفش شاهي و دومی درفش ملی و نظامی بود.

امیرکبیر و پرچم ایران:

امیرکبیر بزرگمرد تاریخ ایران، دلبستگی ویژه‌ی به نادرشاه داشت و به همین سبب بود که پیوسته به ناصرالدین‌شاه توصیه می‌کرد شرح زندگی نادر را بخواند. امیرکبیر همان رنگ‌های پرچم نادر را پذیرفت، اما دستور داد شکل پرچم مستطیل باشد (برخلاف شکل سه‌گوشه در عهد نادرشاه) و سراسر زمینه پرچم سفید، با یک نوار سبز به عرض تقریبی 10 سانتی‌متر در گوشه بالایی و نواری سرخ‌رنگ به همان اندازه در قسمت پایینی پرچم دوخته شود و نشان شیر و خورشید و شمشیر در میانه پرچم قرار گیرد، بدون آنکه تاجی بر بالای خورشید گذاشته شود، بدین ترتیب پرچم ایران تقریباً به شکل و فرم پرچم امروزی ایرن درآمد.

انقلاب مشروطیت و پرچم ایران:

با پیروزی جنبش مشروطه‌خواهی در ایران و گردن نهادن مظفرالدین‌شاه به تشکیل مجلس، نمایندگان مردم در مجلس‌های اول و دوم به کار تدوین قانون اساسی و متمم آن می‌پردازند. در اصل پنجم متمم قانون اساسی آمده بود: الوان رسمی بیرق ایران، سبز و سفید و سرخ و علامت شیر و خورشید است. کاملاً مشخص است که نمایندگان در تصویب این اصل شتابزده بوده اند زیرا اشاره‌ی به ترتیب قرار گرفتن رنگها، افقی یا عمودی بودن آنها و اینکه شیروخورشید بر کدامیک از رنگها قرار گیرد، به میان نیامده بود. همچنین درباره وجود یا عدم وجود شمشیر یا جهت روی شیر ذکر نشده بود. نمایندگان نواندیش در توجیه رنگهای به کار رفته در پرچم به استدلال‌های مختلفی متوسل شدند.

بدین ترتیب که در مورد رنگ سفید به این حقیقت تاریخی استناد شد که رنگ سفید مورد علاقه زرتشتیان است، اقلیت دینی که هزاران سال در ایران به صلح و صفا زندگی کرده‌اند و اینکه سفید نماد صلح، آشتی و پاکدامنی است سفید باید در زیر رنگ سبز قرار گیرد. رنگ سبز هم چون رنگ دلخواه اسلام و رنگ این دین است بنابراین پیشنهاد می‌شود رنگ سبز در بالای پرچم ملی ایران قرار گیرد.

در مورد رنگ سرخ نیز با اشاره به ارزش خون شهید به پاسداشت آن اشاره گردید.

وقتی نمایندگان با این استدلال مجاب شده بودند و زمینه مساعد شده بود، نواندیشان حاضر در مجلس سخن را به موضوع نشان شیر و خورشید کشاندند و این موضوع را این‌گونه توجیه کردند که انقلاب مشروطیت در مرداد (سال 1285 هجری شمسی 1906 میلادی) به پیروزی رسید یعنی در برج اسد (شیر) از سوی دیگر چون اکثر ایرانیان مسلمان شیعه و پیرو علی هستند و اسدالله از القاب حضرت علی است بنابراین شیر هم نشانه مرداد است و هم نشانه امام اول شیعیان در مورد خورشید نیز چون انقلاب مشروطه در میانه ماه مرداد به پیروزی رسید و خورشید در این ایام در اوج نیرومندی و گرمای خود است پیشنهاد می‌کنیم خورشید را نیز بر پشت شیر سوار کنیم که این شیروخورشید هم نشانه علی (ع) باشد و هم نشانه ماه مرداد و هم نشانه چهاردهم مرداد یعنی روز پیروزی مشروطه‌خواهان و البته وقتی شیر را نشانه پیشوای امام اول بدانیم لازم است شمشیر ذوالفقار را نیز به دستش بدهیم .

بدین ترتیب برای نخستین بار پرچم ملی ایران بطور رسمی در قانون اساسی به عنوان نماد استقلال و حاکمیت ملی مطرح شد. در سال 1336 منوچهر اقبال نخست وزیر وقت به پیشنهاد هیاتی از نمایندگان وزارتخانه‌های خارجه، آموزش و پرورش و جنگ طی بخشنامه‌ی ابعاد و جزئیات دیگر پرچم را مشخص کرد. بخشنامه دیگری در سال 1337 در مورد تناسب طول و عرض پرچم صادر شد و طی آن مقرر گردید طول پرچم اندکی بیش از یک برابرونییم عرضش باشد.

سرانجام پس از انقلاب سال 57 در اصل هجدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی مصوب سال 1358 (1979 میلادی) در مورد پرچم گفته شده است که پرچم جمهوری اسلامی از سه رنگ سبز، سفید و سرخ تشکیل می‌شود و نشانه جمهوری اسلامی در وسط آن قرار می‌گیرد.

<http://www.denaboy.persianblog.ir>

وبلاگ کرانه گمنام

<http://www.et4ir.blogfa.com>

وبلاگ آموزش های کاربردی

<http://denaboy.parsaspace.com>

وبسایت فرزند دنا

=====

مدیر سایت و وبلاگ ها : فرید نیک اقبالی